

Putovanje svemirom nije dar čovekove prirode. Identifikujući se sa kosmonautom koji silazi na Mesec, mi izigravamo jednu prijatnu zastrašujuću ulogu bez opomena i bez savezništva sa nepoznatim. Od čega onda, u krajnjoj liniji zavisi u kojoj je meri život stvarnost, a u kojoj prijatno-neprijatna iluzija. Psihički mehanizam čoveka zasnovan je na impulsima koji putem čula komplikovanim mehanizmom dopiru do centralnog nervnog sistema. Utisak o moći čovekovoju rezultat je objektivnih okolnosti i subjektivnog pritiska.

ATOM BOMBER

Prelazeći sa niti na nit, zajedno sa nervozom koja vas privremeno sputava, a vesni nepregledne istine koja vas sledi, drhtite uznemireni sudbinom, dok vam oči strepe nad putanjom nepoznatog prostora. Vaš vapaj je čista iluzija. Nebo vam se spušta pred oči. Milimetar po milimetar. Tačno je izračunato. Sekunde se odbrojavaju. Svojim nemirnim prstima regulišete ogromnu buku, jer: gde je to? Vi ste gazda jednoga stanja. Izigravate sebe svesno želeći da odbacite. Noć je pred vama. Sudbinski predodređujete sve. Na vama su odjeci mira. Pred vašim očima. Na vašim prstima. Upijate u sebe lažnu moć uništitelja i, onda, u krajnjem naporu, dolazi do oslobođenja. Pogodili ste ili ste promašili.

SPACE TRAVELER

Želja je odškrinuta. Svesno delujete. Identifikacija vaše praznine sa prazninom objekta je jedan nepregledni niz sitnog otacavanja. Preživljava se odškrinuće. Prevažići telo čoveka, a zatim i duh. Negde u daljini, u prostranstvu, vi ste spremni za razmišljanje. Telo vam se nadima u potpunom mraku, dok za vas svemir postoji i pulsira. U jednom milom momentu možete da budete Flaš Gordon. Betmen ili Kralj prostaka. Bez optužbe, bez krivice i priznavanja zločina. Pred vama teku tajne nepoznate civilizacije. Obrušavate se svojim svemirskim brodom i izbacujete projekte koji uništavaju ili ne uništavaju, sve u zavisnosti od vaše izvežbanosti i sposobnosti. Potmule eksplozije dopiru vam do ušiju i svetlost se pali ukoliko ste pogodili.

PILOT LOVAC

Ukokavanje Japanaca. »Meseršmit«, »spit-fajer«. Proleću avioni. Buka motora i propelera. Jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam, osam. Povlači se obarač. Pritiska se na dugme. Mitraljze štekče. Ta-ta-ta-ta-ta-ta. Ta-ta-ta-ta-ta. Obrušavanje. Pilotaza, eskivaža. Volter Miti se zabavlja. Sutra ću priljepiti desetak kukastih krstića o bok aviona. Ujutro. Čim se probudim.

EASY RIDERS

Na ogromnom motoru marke »Harley-Davidson« tipa »CHOOPER« jezdite autostradama sveta brzinom od oko dvesta kilometara na sat. Pred vama se cakli asfalt. Povećavate ili oduzimate gas. Traka puta se pred vama kreće munjevitom. Upravljate svojim motorom da ne bi sleteli s puta koji se nekontrolisano pomera. I evo: BOOM! Pali ste sa motora. Ali ponovo se dižete i luda jurnjava uz buku se nastavlja. Pored vas promiču gradovi, polja, visoravni. Mičigen. Andaluzija. Sremski Karlovci. Možete da putujete i u Novo-Sibirsk da nađete dobar posao, i rasonodu. Devojka vas zadivljeno gleda dok jezdite na nemirnom ždrepcu od 1200 cm³.

INDIJANOPOLIS

Najborbenije i najiskrenije. Zaglušujuća buka bolida privlači sve prisutne. Potpuno skoncentrisan, pogleda uprtog u pistu nagnutu u krivinama, mladić uzbuđeno okreće volan. Dodaje i oduzima gas. Brzina je suluda. Fando. Brehmem, Sartis. Crveni, zeleni, žuti bolidi. »Ferraris«, »meseratis«, »por-

BRANKO ANDRIĆ

AUTOMATI I ILUZIJA

šei«, »matra-ford«, »cuper-climax«. Mobil oilk. »SPF«. »Firestone«. »Good Year«. »Shells«. Računari odbrojavaju brzinu, kilometražu. Broj obrtaja. Munjevitom brzinom obilazite jednog, drugog, trećeg četvrtog takmičara. Skripe gume u krivinama, a onda, odjednom, u času nesmotrenosti — jer ko bi dugo taj napor izdržao — u vas udara neki drugi bolid ACCIDENT! ACCIDENT! Nastavljaite trku. Traka sa bolidima kreće se u krug. Nekoliko njih obidete, a zatim: ACCIDENT! Jedan mladić, neobično spretno rukujući volanom, neobično brzo oduzimajući i dajući gas, obilazeći bolide i sklanjajući svoj kada je to potrebno, obara sve rekorde. Okupljeni gledaoci počinju da urlaju. Devojke se oduševljavaju. To je čovek s kojim bi rado otišle da prošetaju. Te večeri oborio je sve rekorde. On, možda, nema kola i nikada nije vozio, ali te večeri on je oborio sve rekorde. To je dokaz njegove sposobnosti. I devojke će mu se rado dati, i svi drugi ga veoma poštuju. Između iluzije i stvarnosti granica je izbrisana, jer iluzija ne postoji. Postoji samo stvarnost. Za nju nekada treba dati milione, a nekada je dovoljno nekoliko dinara. Sve zavisi kako se i odakle gleda na stvari.

Automati za zabavu se strahovito usavršavaju. Do juče smo se oduševljavali »flipperima«. Tukli smo metalnu kuglu, pritiskajući dugmad. Danas imamo kompletnu iluziju stvarnosti koja deluje na čitav naš sistem za primanje draži. Usavršene male imitacije kosmosa ili sveta kome težimo. Koji je uzbuđljiv kao i pravi svet, samo što nije opasan. Sto je jeftin. Sto je pristupačan svakom ko je toga dana radio i zaradio nekoliko metalnih novčića. To je zabava za radničku klasu i za buržoaziju. Zabava u kojoj ima isto onoliko ozbiljnosti koliko i u realnim situacijama. Zabava u kojoj se možete obrukati ako niste vešti.

Zabava u kojoj će vas devojka ostaviti ako niste dobro »vozili« ili ćete se posvađati sa prijateljem ako vas je pobedio u »OBRAČUNU KOD O. K. CORALA«. Niste ni tri koraka dalje ni tri koraka bliže. Iluzija stvarnosti postaje toliko stvarna da to čoveka zgražava. Ubijate životinje, ubijate ljude. Izgledate okrutni i sebi i drugima. A ljudi tu vršljaju i muvaju se oko vas. I čekaju da prođe vaša igra da bi i oni svoj novčić ubacili. To je fontana želja koje se odmah ostvaruju. Možete da budete sami i da lutate svemirom i da uništavate sve što se pred vama pojavi. Vi ste pravi stvaralac koji se svemu nameće. Nekoliko trenutaka imate vlast, da bi je uskoro izgubili, a zatim ponovo stekli. Šarenilo, bljesak sijalica, buka i muzika. Devojka i momak zure u automat umesto da se gledaju. Zadovoljstvo čiji intenzitet zavisi od vaše sposobnosti uživanja.

Iluzija je zadovoljstvo otuđenog čoveka. Iluzija izazvana automatima za igru je dalji korak u razvoju sličnih medija. U bioskopima gledalac je potpuno pasivan posmatrač. Njegova filmska identifikacija ga odvlači od delovanja. U automatima se izražavaju njegove sposobnosti. Čovek putem automata može da ostvari svoju ličnost. On može da postane dobar automatičar. Da svoju automatičarsku sposobnost razvija. Da nadmaši sve druge ljude u tome. U tome je deblja draž iluzije, iako je program rada automata unutrašnje određen. Automatska linija uvek vrši tačno određene radnje. Kombinovanje nekoliko elemenata može da dobije beskonačno mnogo dimenzija. S druge strane, postoje nebrojene mogućnosti koje proističu iz kompleksa čovekove psiho-fizičke konstitucije. Iz jedne bezazlene iluzije, automatičarenje veoma lako može da postane okrutna igra života ukoliko preraste u »zarazu«, maniju. Snaga iluzije zavisi od stepena do kojega joj se čovek prepušta. Kada joj se podredi, čovek postaje žrtva, nemilosrdno prepušten stihijnosti očaja. Ako stvarnost nije dosta snažna da ga izvuče iz iluzije, čovek nestaje u jednoj novoj stvarnosti, čiji ga značaj razapinje između susreta sa nemoći i strahom. U dejstvu iz koga se je teško izvući, čovek se prepušta činima mašine. Ušuškan u objektivnu sigurnost, on se gubi i nestaje, njegov život prolazi u nevažnim dostignućima koja se posle svake igre izbrišu. Osvojeni bodovi i kilometri uvek nepovratno nestanu. Iluzija siromaši stvarnost. U iluziji stvarnosti skriveno je stvarno proticanje vremena. Ponovnim ubacivanjem novčića sve je vraćeno na polazni položaj. Mašina svaki put ponovo polazi od nule. Skazaljke na časovniku se, međutim, ne vraćaju. Obračun sa vremenom je cena budućnosti. Mnoge ljude vreme ne zamara. Iskustvo koje se »automatskom iluzijom« stiče jeste iskustvo »automatske iluzije«. Ono nije potrebno stvarnosti. Čovek neminovno zaboravlja svoje potrebe. Njegov život protiče nesvesno. Iluzija se javlja i za automatom u fabrici kada se sa trake rađaju proizvodi o kojima se radnik upoznaje preko za njega nerazumljivih pokazatelja. Pritiskivanje na dugme uvek je iluzija. Između dugmeta i stvarnosti malazi se providni slatki pneumatični zid iluzije podržavane mislima. Čovek nije svestan njezne fleksibilnosti. Narkotično stanje povratka.

Između iluzije i stvarnosti postoji oštra granica. Odlazak u iluziju je sladostrašće. Prepuštanje. Ispred koga se nalazi slatko iščekivanje. Strepnja o neostvarenju i neprimetna uzdrhtalost duše i tela. Povratak iz iluzije u stvarnost je munjevit, neočekivan. Kao udarac. Povratak iz rujnog svetla automata, svemira, buke, muzike i uzdah u jedan svakodnevnij svet lošeg osvetljenja, napuštenih ulica, praznih metalnih kutija i nepristupačnih blokova kuća. Za drugog je iluzija bekstvo u nešto lošije od stvarnosti i za njega je ponovno doživljavanje stvarnosti povratak u jedan omiljen svet ljubavi, reinkarnacija. Među ovim ljudima postoji neoprostiva razlika. Iluzija produbljuje ranije razlike. Razlike u stvarnosti i u iluziji.